

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΑΝΑΘΕΩΡΗΤΩΝ ΔΙΑΤΑΞΕΩΝ ΤΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ
ΑΝΑΦΟΡΙΚΩΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΝ ΤΗΣ ΕΠΙΚΡΑΤΕΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΝ ΟΡΓΑΝΩΣΙΝ
ΤΗΣ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗΣ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ

ΥΠΟ Ν. Ι. ΜΠΑΚΟΠΟΥΛΟΥ

Διὰ τοῦ ἐν ἔτει 1911 ἀναθεωρηθέντος Συντάγματος ἀνασυνέστη ἐν Ἑλλάδι Συμβούλιον τῆς Ἐπικρατείας, εἰς τὸ ὅποιον, κατὰ τὸ ἄρθρον 82 τοῦ Συντάγματος, ἀναγνωρίζεται τριπλῆ ἀρμοδιότης: 1) Νομοπαρασκευαστικῆ, ἀνατιθεμένης εἰς αὐτὸ τῆς ἐπεξεργασίας τῶν προτάσεων νόμων καὶ τῶν κανονιστικῶν διαταγμάτων. 2) Δικαστικῆ, ἀνατιθεμένης εἰς αὐτό, ἄφ' ἑνὸς μὲν τῆς ἐκδικάσεως τῶν ὑπὸ τοῦ νόμου ὑποδαλλομένων αὐτῶ διαφορῶν ἀμφισβητουμένου διοικητικοῦ, ἄφ' ἑτέρου δὲ τῆς κατ' αἰτησὶν ἀκυρώσεως διὰ παράβασιν νόμου τῶν πράξεων τῶν διοικητικῶν ἀρχῶν. — 3) Πειθαρχικῆ, ἐπὶ τῶν ἀπολαυόντων μονιμότητος ὑπαλλήλων τῆς Διοικήσεως.

Ἡ σπουδαιότερα ἡμῶς ἀρμοδιότης τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας εἶναι ἡ δικαστικὴ τοιαύτη ὑπὸ τὴν διττὴν ὑπόστασιν, ἣτις καθορίζεται ὑπὸ τῶν ἐδαφίων β' καὶ γ' τοῦ ἀρθροῦ 82 τοῦ ἐν ἰσχύϊ Συντάγματος.

Ἡ διὰ τοῦ ἐδαφίου γ' τοῦ ἀρθροῦ 82 τοῦ Συντάγματος προβλεπόμενη κατ' αἰτησὶν ἀκύρωσις τῶν πράξεων τῶν διοικητικῶν ἀρχῶν δι' ὑπέρβασιν ἐξουσίας εἶναι ὄντως ὁ ἰσχυρότερος προστάτης τῶν δικαιωμάτων τοῦ πολίτου, ἢ σπουδαιότερα ἐγγύτησις τοῦ ὑπὸ τῆς Διοικήσεως σεβασμοῦ τῶν ἀτομικῶν δικαιωμάτων, ὁ μᾶλλον φιλελεύθερος θεσμός, ὃν ἐγνώρισεν ἡ ἀνθρωπότης, μεταφυτεύθη δὲ παρ' ἡμῖν αὐτοῦσία ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ Δικαίου.

Ἄλλὰ καὶ ἡ τοῦ ἐδαφίου β' τοῦ αὐτοῦ ὡς ἄνω ἀρθροῦ τοῦ Συντάγματος χορηγουμένη εἰς τὸ Συμβούλιον τῆς Ἐπικρατείας δικαστικὴ ἀρμοδιότης τοῦ νὰ λύη κατ' εὐσίαν διαφορὰς τοῦ ἀμφισβητουμένου διοικητικοῦ ἐνέχει μεγάλην σπουδαιότητα, διότι ἀποτελεῖ παρ' ἡμῖν τὴν ἀρχὴν λύσεως τῶν διαφορῶν τοῦ ἀμφισβητουμένου διοικητικοῦ κατὰ τρόπον συστηματικώτερον, διὰ τῆς ἐργανώσεως ἀνεπιπάρχου Διοικητικῆς Δικαιο-

σύνης. Καὶ ἐν τῇ τάσει ταύτῃ ὁ θεσμοθέτης τοῦ 1911 ἐμμήθη τὰ ἐν Γαλλίᾳ κρατοῦντα. Πλὴν ὅμως ἡ Ἀναθεωρητικὴ Βουλὴ, ἐξ ἧς ἀπέρρευσε τὸ ἐν ἰσχύι Σύνταγμα. ἐξεν συνεπλήρωσεν ἐν τῷ ζητήματι τούτῳ τὸ ἔργον τῆς, ἀφίσασα τούτο ἡμιτελές.

Ἐπὶ τοῦ θέματος δὲ τούτου νομίζω, ὅτι αἱ σχετικαὶ διατάξεις τοῦ Συντάγματος δεόν νὰ τροποποιηθῶσιν, ἀποκαθισταμένης παρ' ἡμῖν τῆς Διοικητικῆς Δικαιοσύνης εἰς ἐν ὀργανικὸν ὅλον. συστηματικῶς ὀργανοῦμένον καὶ συνεπὲς πρὸς ἑαυτό.

ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ ΔΙΚΑΣΤΙΚΗΣ ΑΥΣΕΡΕ ΤΩΝ ΥΠΟΘΕΣΕΩΝ ΤΟΥ ΑΜΦΙΣΒΗΤΟΥΜΕΝΟΥ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟΥ

Ἰπὸ τὸν ὄρον «ἀμφισβητούμενον διοικητικὸν» ἐννοοῦμεν τὸ σύνολον τῶν δικαστικῶν διαφορῶν μεταξὺ Διοικήσεως καὶ διοικουμένων, ἃς προκαλεῖ ἡ δρᾶσις τῆς Διοικήσεως. Ἡ Διοίκησις ἐν τῇ ἐξασκῆσει τῆς δημοσίας δυνάμεως, ἣν ἔχει πρὸς ἐκπλήρωσιν τοῦ σκοποῦ αὐτῆς, δύναται νὰ προσκρούσῃ ἐπὶ δικαιωμάτων, ἢ συμφερόντων, τῶν πολιτῶν, καὶ ἡ προσβολὴ τούτων δύναται νὰ προκαλέσῃ «διαμαρτυρίας» ἐκ μέρους τῶν προσώπων, μεθ' ὧν ἦτο συνδεμένον τὸ παραβιασθὲν δικαίωμα, ἢ τὸ θιχθὲν συμφέρον. Ἐκ τῶν «διαμαρτυριῶν» δὲ τούτων γεννᾶται ἐν σύνολον «διαφορῶν» μεταξὺ Διοικήσεως καὶ διοικουμένων, παικιδις φύσεως, αἵτινες χαρακτηρίζονται διὰ τοῦ γενικοῦ ὀρισμοῦ «ὑποθέσεις τοῦ ἀμφισβητουμένου διοικητικοῦ».

Ἡ ἐπιστήμη τοῦ δημοσίου δικαίου γνωρίζει τρία συστήματα δικαστικῆς λύσεως τῶν ὑποθέσεων τοῦ ἀμφισβητουμένου διοικητικοῦ. Τὸ Ἀγγλοαμερικανικὸν σύστημα, τὸ Βελγικὸν καὶ τὸ Γαλλικόν.

Τὸ πρῶτον τούτων, γεννηθὲν ἐν Ἀγγλίᾳ, ἰσχύει ἐν αὐτῇ καὶ ἐν ταῖς Ἠνωμ. Πολιτεῖαις τῆς Βορ. Ἀμερικῆς, ἴδιον τῆς Ἀγγλοσαξωνικῆς φυλῆς, χαρακτηρίζεται δ' ὑπὸ τῆς πλήρους συγχύσεως τῆς Διοικήσεως πρὸς τὴν Δικαιοσύνην. Βάσις τοῦ συστήματος εἶναι ἡ ἀρχή, ὅτι διὰ πᾶσαν ἀδικίαν ὑπάρχει θεραπεία ἐν τῷ δικαίῳ, τὴν θεραπείαν ταύτην χορηγεῖ ὁ νόμος, καὶ τοὺς νόμους ἐφαρμόζει ὁ δικαστής. Διὰ τοῦτο εἰς τὴν ἀρμοδιότητα τῶν κοινῶν δικαστηρίων ὑπάγεται πᾶσα περίπτωσις ἐφαρμογῆς τοῦ νόμου, καὶ συνεπῶς ἡ λύσις πάσης διαφορᾶς, εἴτε μεταξὺ ἰδιωτῶν ἐγείρεται αὕτη, εἴτε μεταξὺ Διοικήσεως καὶ ἰδιωτῶν. Ἀλλά, καὶ πλέον τούτου, ἡ δικαστικὴ ἀρχή, ἔχουσα τὸ δικαίωμα νὰ ἀπευθύνῃ πρὸς τὴν Διοίκησιν διαταγὰς, ἀντιρρήσεις, ἢ ἀπαγορεύσεις, δύναται νὰ διατάξῃ, νὰ τροποποιήσῃ ἢ νὰ ἀπαγορεύσῃ διοικητικὴν τινα πράξιν. Ἰδιὰ διοικητικὴ δικαιοσύνη δὲν ὑπάρχει κατὰ τὸ σύστημα τοῦτο.

Τὸ Βελγικὸν σύστημα, διαμορφωθὲν ἐν Βελγίῳ, ἀποτελεῖ μετὰ τοῦ Γαλλικοῦ τὴν ξυνωρίδα τῶν συστημάτων, ἅτινα ἐφημερόσθησαν εἰς τὰ διάφορα Κράτη τῆς ἡπειρωτικῆς Εὐρώπης. Κατὰ τοῦτο ἀναγνωρίζεται ἡ διάκρισις μεταξὺ Διοικήσεως καὶ Δικαιοσύνης. Ἀρμόδια ὅμως πρὸς λύσιν τῶν διαφορῶν τοῦ ἀμφισβητουμένου διοικητικοῦ εἶναι κατ' ἀρχὴν τὰ κοινὰ δικαστήρια, καὶ μόνον ἐξαιρετικῶς δύνανται νὰ ἰδρυθῶσι διοικητικὰ τοιαῦτα. Ἐν τούτοις ἡ δικαστικὴ ἀρχὴ δὲν δύναται νὰ ἐπεμβῇ εἰς τὰ τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας, καὶ πρὸς καταστολὴν πάσης σχετικῆς ἀπειρίας καθιεροῦται ἡ ὑπαρξίς δικαστηρίου συγκροσέως.

ΤΙΣ Η ΑΝΑΓΚΗ ΙΔΙΩΝ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΩΝ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΩΝ

Οἱ λόγοι, εἰτινες συνηγοροῦσιν ὑπὲρ τῆς ὑπάρξεως ἰδίων διοικητικῶν δικαστηρίων, ἀνεξαρτήτων ἀπὸ τῶν κοινῶν τοιούτων, εἶναι οἱ ἑξῆς :

α) Ἡ φύσις τῶν δικαστικῶν διαφορῶν εἶναι διάφορος τῆς τῶν διοικητικῶν διαφορῶν. Ἐν δικαστικῇ διαφορᾷ δύο ἰδιώται ἴστανται ἔναντι ἀλλήλων, προβάλλοντες ἀμφότεροι ἴδια δικαιώματα, ἀποστολὴ δὲ τοῦ δικαστοῦ εἶναι νὰ εἴπῃ ὑπὲρ τίνος τὸ δίκαιον καὶ νὰ δώσῃ ἐκατέρῳ τούτων τὸ ἀνήκον εἰς αὐτόν. Ἐπὶ διοικητικῶν ὅμως διαφορῶν ἡ διοίκησις, εὐρισκομένη ἀπέναντι τοῦ ἰδιώτου, δὲν προβάλλει ἴδιον δικαίωμα, ἀλλ' ὅ,τι ἐκλαμβάνει ὡς τὸ γενικὸν συμφέρον, ἐν τῇ ἐπιδιώξει τοῦ ὁποίου προσέβαλε τὸ ἀτομικὸν τοιοῦτον. Ἡ ἀποστολὴ δὲ τοῦ δικαστοῦ θὰ εἶναι οὐχὶ νὰ ἀναγνωρίσῃ ἐκάστῳ τὸ ἴδιον, ἀλλὰ νὰ κρίνῃ ἐν τίνι μέτρῳ τὸ ἀτομικὸν συμφέρον θέον νὰ ὑποχωρήσῃ εἰς τὸ γενικόν. Συνέπεια τῆς διαφορῆς ταύτης φύσεως εἶναι, ὅτι ἐπὶ τῇ βάσει ἄλλων λόγων καὶ ἄλλων σκέψεων θὰ κρίνῃ ὁ δικάζων δικαστικὴν διαφορὰν, καὶ ἐπ' ἄλλων ὁ δικάζων διοικητικὴν διαφορὰν.

β) Ὁ δικαστής, δικάζων ἐπὶ ὑποθέσεων ποινικῆς ἢ ἀστικῆς φύσεως, ἀποκτᾷ ἕνα ὀρισμένον τρόπον τοῦ σκέπτεσθαι, μίαν ὀρισμένην πειραν, αἱ ἀποφάσεις δ' αὐτοῦ εἰσπνόνται ὑφ' ἑνὸς ὀρισμένου πνεύματος, συμφέρονου πρὸς τοὺς νόμους, οὗς ἐφαρμόζει. Τὸ πνεῦμα ὅμως τῶν νόμων πολιτικῆς ἢ διοικητικῆς φύσεως εἶναι ἐντελῶς διάφορον τοῦ πνεύματος τῶν ποινικῶν ἢ ἀστικῶν νόμων. Θὰ εἶναι δὲ καταστραπτικὸν διὰ τὴν δικαιοσύνην, ἂν ὁ αὐτὸς δικαστής ἐφαρμάζῃ νόμους τόσοσν διαφορῆς φύσεως. Γεννᾶται ἄρα ἡ ἀνάγκη εἰδικῶν δικαστῶν, ἐπιπεφορτισμένων τὴν ἐφαρμογὴν τῶν νόμων πολιτικῆς ἢ διοικητικῆς φύσεως.

γ) Ἐφ' ὅσον ἡ Διοίκησις καὶ ἡ Δικαιοσύνη, ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἀρχῆς τῆς διακρίσεως τῶν ἐξουσιῶν, ἀναγνωρίζονται ὡς ἀρχαὶ ἰσότιμοι καὶ

ἀνεξάρτητοι ἀλλήλων, δὲν εἶναι ὀρθὸν ἢ Δικαιοσύνη νὰ ἐπεμβαίη ἐπὶ τῆς Διοικήσεως, δικάζουσα διαφορὰς, προκληθείσας ἐκ τῆς δράσεως ταύτης, διότι ἄλλως θὰ ἐνεφανίζετο ὡς ἱεραρχικῶς ἀνωτέρα. Ἐπὶ τῶν διαφορῶν τούτων δέον ἢ Διοικήσεις κατὰ πλάσμα νὰ δικάζῃ αὐτὴ ἑαυτήν. Πρὸς τοῦτο δ' εἶναι ἀνάγκη, ὑπάρξεως διοικητικῶν δικαστηρίων. Ὁ διοικητικὸς δικαστὴς ἀφ' ἑνὸς μὲν, μὴ ἀναμιγνύμενος εἰς τὴν δρῶσαν Διοίκησιν, δὲν θὰ εἶναι δικαστὴς καὶ διάδικος ἐπὶ τῶν ὑποθέσεων, ἐφ' ὧν θὰ κρίνη. παρέχων οὕτω τὰ ἐχέγγυα δικαίας κρίσεως, ἀφ' ἑτέρου δέ, μὴ ὑπαγόμενος εἰς τὸν ὀργανισμόν τῆς δικαστικῆς δικαιοσύνης, θὰ ἀνήκῃ ἀρκετὰ εἰς τὴν Διοίκησιν, ὥστε νὰ δύναται νὰ ἐπιβάλλῃ αὐτῇ ὑποχρεώσεις, καὶ οὕτω θὰ παρουσιάζηται ἢ Διοικήσις ὑποχρεωσα αὐτῇ ἑαυτήν.

ΣΧΕΣΕΙΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΚΟΝΤΡΟΒΕΣΙΑΣ ΠΡΟΣ ΤΑ ΚΟΝΤΡΟΒΕΤΑ ΤΜΗ ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ

Ἡ Ἑλληνικὴ νομοθεσία ἀκολουθοῦσα πιστῶς μέχρι τοῦ 1911 τὸ Βελγικὸν σύστημα, μετέβαλε κατεύθυνσιν ἀπὸ τῆς τελευταίας ἀναθεωρήσεως τοῦ Συντάγματος, προσανατολισθεῖσα πρὸς τὰς Γαλλικὰς ἀρχάς. Ἄλλ' ἐν τῇ νέᾳ ταύτῃ κατευθύνσει παρέμεινεν εἰς τὸ μέσον τῆς ὁδοῦ τῶν μεταρρυθμίσεων, χωρὶς νὰ ἀποτελειώσῃ ταύτας καὶ νὰ καταστήσῃ ἄρτιον τὸ σύστημα Διοικητικῆς Δικαιοσύνης, ὅπερ πρόέκρινεν.

Ἐν Γαλλίᾳ τὸ Συμβούλιον τῆς Ἐπικρατείας, εὐρεθὲν πρὸ ἐλλείψεως λεπτομερῶν νομικῶν διατάξεων, καθοριζουσῶν τὰ ὅρια τῆς δικαστικῆς ἀρμοδιότητός του, ἠνεγκάσθη νὰ καθορίσῃ τὰ ὅρια ταῦτα αὐτὸ τοῦτο διὰ τῆς νομολογίας του. Ἡ νομολογία αὕτη μεταβάλλετο ἀληθῶς κατὰ περιόδους, ἐφ' ὅσον μεταβάλλετο καὶ ἡ ἀντιληψὶς περὶ τῆς ἐννοίας τῶν διοικητικῶν πράξεων. Ἦτο ὁμοῦ πάντοτε συνεπής, οὕτως ὥστε πάντοτε ὁ πολίτης ἐγνώριζεν, ἐπὶ τῇ βάσει τῆς κρατούσης νομολογίας, ἀν διὰ διαφορὰν τινὰ μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τῆς Διοικήσεως ἔδει νὰ ἀπευθυνθῇ εἰς τὰ κοινά, ἢ εἰς τὰ διοικητικὰ δικαστήρια. Ἐν τῇ τοιαύτῃ δ' αὐτοῦ ἐργασίᾳ τὸ Συμβούλιον τῆς Ἐπικρατείας ἐν Γαλλίᾳ εἶχε πάντοτε ὡς καθοδηγούσαν ἀρχὴν τὴν ἐν Γαλλίᾳ καθιερωθεῖσαν διάκρισιν μεταξὺ Διοικήσεως καὶ Δικαιοσύνης, ἣτις παραμένει πάντοτε μέχρι σήμερον εἰς τῶν θεμελιωδῶν κανόνων τοῦ γαλλικοῦ δημοσίου δικαίου. Ἡ ἀρχὴ αὕτη διέπει τὰ τῆς Διοικητικῆς Δικαιοσύνης ἐν Γαλλίᾳ, ἐπὶ τῇ βάσει δ' αὐτῆς ἀπαγορεύεται κατ' ἀρχὴν εἰς τὰ κοινὰ δικαστήρια ἢ ἐκδίκασις τῶν ὑποθέσεων τοῦ ἀμφισβητούμενου διοικητικοῦ. Τὸ σημερινὸν δ' ἀποτέλεσμα τῆς ἐν Γαλλίᾳ ἐξελίξεως τῆς διοικητικῆς νομολογίας εἶναι ὅτι πᾶσα διαφορὰ μεταξὺ Διοικήσεως καὶ Διοικουμένων, προελθοῦσα ἐκ πράξεως τῆς Διοι-

κήσεως, γενεμένης χάριν δημοσίας τινός υπηρεσίας, υπάγεται εις τήν αρμοδιότητα τών διοικητικών δικαστηρίων. Καί, ἐφ' ὅσον νομική τις διάταξις δὲν ὀρίζει ἄλλως, ἀρμόδιον πρὸς ἐκδίκασιν τῶν τοιούτων διαφορῶν εἶνε τὸ Συμβούλιον τῆς Ἐπικρατείας, ἔπερ ἀπὸ τοῦ ἔτους 1889, διὰ τῆς ἀποφάσεως ἐπὶ τῆς ὑποθέσεως Cadot, ἐκήρυξεν ἑαυτὸ δικαστὴν τοῦ κοινοῦ δικαίου ἐπὶ τῶν ὑποθέσεων τοῦ ἀμφισβητουμένου διοικητικοῦ.

Ἐν Ἑλλάδι ἔμως, κατ' ἀντίθεσιν πρὸ τὰ ἐν Γαλλίᾳ κρατοῦντα, δικαστῆς τοῦ κοινοῦ δικαίου διὰ τὰς ὑποθέσεις τοῦ ἀμφισβητουμένου διοικητικοῦ παραμένουσι, δυνάμει διατάξεων αὐτοῦ τοῦ Συντάγματος, τὰ κοινὰ δικαστήρια, καὶ μετὰ τὴν ἴδρυσιν τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας καὶ οἰαδήποτε μελλοντικὴν ἐξέλιξιν παρ' ἡμῖν τῆς ὁργανώσεως τῆς Διοικητικῆς Δικαιοσύνης. Οὕτω τὸ ἄρθρον 101 § 1 τοῦ Συντάγματος ὀρίζει, ὅτι: «Αἱ τοῦ ἀμφισβητουμένου διοικητικοῦ ὑποθέσεις ἐξακολουθοῦσιν ὑπαγόμεναι εἰς τὰ τακτικά δικαστήρια, ἕφ' ὧν δικάζονται ὡς κατεπείγουσαι, πλὴν ἐκείνων, δι' ἃς εἰδικοὶ νόμοι συνιστῶσι διοικητικὰ δικαιοτήρια, παρ' εἰς τηροῦνται αἱ διατάξεις τῶν ἄρθρων 92 καὶ 93. Μέχρι τῆς ἐκδόσεως εἰδικῶν νόμων ἰσχύουσιν οἱ ὑφιστάμενοι περὶ διοικητικῆς δικαιοδοσίας». Ἐπίσης δὲ τὸ ἄρθρον 82 ἐδ. 6' τοῦ Συντάγματος ὀρίζει, ὅτι εἰς τὸ Συμβούλιον τῆς Ἐπικρατείας ἀνήκει «ἡ ἐκδίκασις τῶν ὑπὸ τοῦ νόμου ὑποβαλλομένων αὐτῶν διαφορῶν ἀμφισβητουμένου διοικητικοῦ». Ἐφ' ὅσον λοιπὸν δὲν ἔχομεν διάταξιν νόμου, ἀφαιρούσαν τὴν ἐκδίκασιν διαφορᾶς τινος τοῦ ἀμφισβητουμένου διοικητικοῦ ἀπὸ τῆς γενικῆς ἀρμοδιότητος τῶν κοινῶν δικαστηρίων καὶ ὑποβάλλουσαν αὐτὴν εἰς τὴν ἀρμοδιότητα τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας, ἢ ἄλλου τινὸς διοικητικοῦ δικαστηρίου, ἀρμόδια πρὸς λύσιν τῆς διαφορᾶς εἶναι τὰ κοινὰ δικαστήρια, τὰ ὅποια παραμένουν ὁ δικαστῆς τοῦ κοινοῦ δικαίου καὶ ἐπὶ τῶν διαφορῶν τοῦ ἀμφισβητουμένου διοικητικοῦ.

ΤΟ ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ ΕΠΙΚΡΑΤΟΥΝ ΣΥΣΤΗΜΑ ΕΙΝΑΙ ΕΠΙΣΤΗΜΟΘΙΚΟΣ ΣΦΑΡΙΚΟΣ

Οὕτω δ' ἐν Ἑλλάδι καθιερώθη, διὰ συνταγματικῆς διατάξεως, ὁ καταμερισμὸς τῆς ἐκδικάσεως τῶν διοικητικῶν διαφορῶν μεταξὺ τῶν διοικητικῶν καὶ τῶν κοινῶν δικαστηρίων. Ἄλλ' ὁ τοιοῦτος καταμερισμὸς εἶναι ἐπιστημονικῶς σόλοικος ἀπὸ τε ἀπόψεως θεωρητικῆς, καὶ ἀπὸ ἀπόψεως πρακτικῆς.

Εἶναι δὲ σόλοικος ἀπὸ ἀπόψεως θεωρητικῆς, διότι ἡ κατὰ κανόνα ἀνάμιξις τῶν κοινῶν δικαστηρίων εἰς τὴν ἐκδίκασιν τῶν ὑποθέσεων τοῦ ἀμφισβητουμένου διοικητικοῦ ἀντίκειται εἰς τὰ πρόσημα τῆς ἐπιστήμης

τοῦ δημοσίου δικαίου, ἧτις ἐν τῇ συγχρόνῳ ἐξελεῖται αὐτῆς, ἐπιζητούσα τὴν πλήρη διάκρισιν μεταξύ Διοικήσεως καὶ Δικαιοσύνης, καθιεροῖ τὴν ἀρχὴν τῆς μορφώσεως ἰδίως Διοικητικῆς Δικαιοσύνης, τελείως ἀνεξαρτήτου ἀπὸ τῆς κοινῆς τοιαύτης, εἰς ἣν ἀνατίθεται ἡ λύσις πασῶν τῶν διαφορῶν μεταξύ Διοικήσεως καὶ διοικουμένων. Τίνες δ' εἰσὶν οἱ λόγοι, οἱ δικαιολογοῦντες τὴν τοιαύτην διάκρισιν, ἐξεθέσαμεν ἀνωτέρω. Ἡ Ἀσπαστική ἐπιστήμη διακρίνει τὴν Διοίκησιν εἰς Διοίκησιν ἐνεργὸν εἰς Διοίκησιν βουλευομένην καὶ εἰς Διοίκησιν δικάζουσαν, ἐν ἑκείνῃ τὴν Διοικητικὴν Δικαιοσύνην. Κατὰ τὴν ἀντίληψιν ταύτην ἡ Διοικητικὴ Δικαιοσύνη δὲν εἶναι κλάδος τῆς Δικαιοσύνης, ἀλλὰ κλάδος τῆς Διοικήσεως. εἶναι τὸ δικαστικὸν ὄργανον, διὰ τοῦ ἑσώτου αὐτῆ αὐτῆ ἡ Διοίκησις ἐφορεῖται ἐπὶ τῆς ὑπὸ τῶν ὀργάνων τῆς ἐνεργοῦς Διοικήσεως ἀκριβοῦς τηρήσεως τῶν νόμων ἐν τῇ ἐνασκήσει τῶν καθηκόντων αὐτῶν, τηροῦσα οὕτως ἐν ἀρμονίᾳ τὰς διαφόρους ἐκδηλώσεις τῆς διοικητικῆς μερίμνης. Ὡς κλάδος δὲ τῆς Διοικήσεως, δὲν εἶναι δυνατόν ἡ Διοικητικὴ Δικαιοσύνη νὰ ἀσκήται ὑπὸ τῶν κοινῶν δικαστηρίων. Ἡ Ἑλληνικὴ δὲ νομοθεσία, οὐ μόνον δὲν μορφώνει πλήρες σύστημα Διοικητικῆς Δικαιοσύνης, καθιεροῦσα τὴν ἐν τῇ ἐπιστήμῃ γενομένην διάκρισιν μεταξύ Διοικήσεως καὶ Δικαιοσύνης, ἀλλὰ καὶ ἀναγνωρίζει δικαστὴν τοῦ κοινοῦ δικαίου διὰ τὰς διοικητικὰς διαφορὰς τὰ κοινὰ δικαστήρια. διὰ τοῦτο φρονούμεν, ὅτι ἡ ἐν Ἑλλάδι διαρρυθμισίς τῆς Διοικητικῆς Δικαιοσύνης, ὡς ἔχει σήμερον, δὲν στηρίζεται ἐπὶ τῶν πορισμάτων τῆς συγχρόνου ἐπιστήμης τοῦ δημοσίου δικαίου.

Ἀπὸ πρακτικῆς δ' ἀπόψεως εἶναι σύλκιος διὰ τοῦς ἐξῆς λόγους. Μετὰ τὴν ἐν ἔτει 1844 κατάργησιν τοῦ τότε Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας καὶ τῶν «ὕπαρχόντων διοικητικῶν δικαστηρίων» ὑπὸ τῆς ἐν Ἀθῆναις Ἐθνικῆς Συνελεύσεως τῆς Β' Σεπτεμβρίου, ἡ ἐκδίκασις τῶν διοικητικῶν διαφορῶν κατενεμήθη μεταξύ τῶν κοινῶν δικαστηρίων καὶ τῶν διαφορῶν καὶ ποικιλομόρφων διοικητικῶν ἐπιτροπῶν, εἰς ἃς διὰ νόμων ἀνετέθη ἡ λύσις ὁρισμένων διαφορῶν τοῦ ἀμφισβητουμένου διοικητικοῦ. Οἱ μετέπειτα δὲ νόμοι ἠδύνασαν τὴν ἀριθμὸν τῶν τοιούτων ἐπιτροπῶν, πολλαπλασιάζοντες οὕτω τὰς πρὸς λύσιν τῶν διοικητικῶν διαφορῶν ἀρμοδίως ἀρχάς, χωρὶς οὐδε μία ἐκάστη τούτων νὰ βασίζεται ἐπὶ ἐπισημαντικῆς τινας ἀρχῆς, οὔτε πᾶσαι ὁμοῦ νὰ εὐρίσκωνται πρὸς ἀλλήλας ἐν ἀρμονικῇ καὶ συστηματικῇ σχέσει. Ἡ τοιαύτη δ' ἀνάμιξις εἰς τὴν ἐκδίκασιν τῶν διοικητικῶν διαφορῶν τῶν τε κοινῶν δικαστηρίων, τῶν διοικητικῶν ἀρχῶν καὶ τῶν διαφορῶν διοικητικῶν ἐπιτροπῶν, ἡ μὴ ἀναχωροῦσα ἐξ οὐ-

δεμιᾶς καθωρισμένης ἀρχῆς καὶ ἡ εἰς οὐδένα τελικὸν σκοπὸν τείνουσα, ἐδημιούργησε μίαν χαώδη κατάστασιν, ὑπὸ τὸ κράτος τῆς ὁποίας — κατὰ τὴν τοῦ εἰς τὴν διπλὴν Βουλὴν τοῦ 1911 εἰσηγητοῦ τῶν εἰς τὸ Συμβούλιον τῆς Ἐπικρατείας ἀφορωσῶν διατάξεων τοῦ Συντάγματος ἐκφραστὴν — κατ' οὐσίαν δὲν ὑπῆρχε πράγματι δίκαιον διοικήσεως, ἐφηρμόζοντο δὲ οἱ διοικητικοὶ νόμοι εἰκῆ καὶ ὡς ἔτυχεν, ἀναλόγως τῆς κρίσεως τοῦ ἐνεργεῦντος σήμερον καὶ ἀναλόγως τῆς ὀρέξεως τοῦ ἐνεργοῦντος αὐρίου».

Τὴν θεραπείαν τῆς καταστάσεως ταύτης διέβλεπον πάντες παρ' ἡμῖν ἐν τῇ ἰδρύσει ἐνὸς ἀνωτάτου διοικητικοῦ δικαστηρίου, ἐποπτεύοντος καὶ καθοδηγούντος τὰ λοιπὰ διοικητικὰ δικαστήρια καὶ χαράσσοντος διὰ τῆς νομολογίας αὐτοῦ τὸν τρόπον καὶ τοὺς κανόνας τῆς ἀπονομῆς τῆς Διοικητικῆς Δικαιοσύνης. Διὰ τοῦτο δὲ κατὰ τὴν τελευταίαν ἀναθεώρησιν τοῦ Συντάγματος ἐμοφώνως ἐζητήθη, ὅπως εἰς τὸ ἰδρυσόμενον Συμβούλιον τῆς Ἐπικρατείας, ἀνατεθῶσι καὶ τὰ καθήκοντα ἀνωτάτου διοικητικοῦ δικαστηρίου κατὰ τὸ Γαλλικὸν πρότυπον, διὰ νὰ μορφωθῇ καὶ ἐν Ἑλλάδι διοικητικὴ νομολογία ἐνιαία καὶ συνεπῆς.

Πλὴν ὁμοῦς ὁ οὕτως ἐπιδικώμενος σκοπὸς δὲν ἐπετεύχθη διὰ τῶν ἀναθεωρηθεισῶν διατάξεων τοῦ Συντάγματος, ὡς αὐταὶ ἐψηφίσθησαν. Διότι, ἐφ' ὅσον δικαστῆς τοῦ κοινοῦ δικαίου διὰ τὰς διοικητικὰς διαφορὰς παραμένουσιν, ὡς καὶ πρότερον, τὰ κοινὰ δικαστήρια, ἔπεται, ὅτι ἡ νομολογία τούτων θὰ ρυθμίζεται ὑπὸ τοῦ Ἀρείου Πάγου, ὅστις δικάζει τὰς ἀναιρέσεις κατὰ πασῶν γενικῶς τῶν ἀποφάσεων τῶν κοινῶν δικαστηρίων. Τὸ δὲ Συμβούλιον τῆς Ἐπικρατείας, δικάζον τὰς ἀναιρέσεις κατὰ τῶν ἀποφάσεων τῶν διοικητικῶν δικαστηρίων, θὰ ρυθμίζῃ μὲν τὴν νομολογίαν τούτων, ἐὰν ὁμοῦς καὶ ἐφ' ὅσον θὰ ἔχουσιν ἰδρυθῆ τοιαῦτα δι' ἰδιαιτέρου νόμου. Ἐπομένως δι' ὑποθέσεις τῆς αὐτῆς φύσεως, τοῦτέστι διὰ τὰς ὑποθέσεις τοῦ ἀμφισβητουμένου διοικητικοῦ, θὰ ἔχωμεν ἐν Ἑλλάδι δύο εἰδῶν νομολογίαν, τὴν νομολογίαν τοῦ Ἀρείου Πάγου, δι' ὅσας ὑποθέσεις θὰ δικάζωσι τὰ κοινὰ δικαστήρια, καὶ τὴν νομολογίαν τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας, δι' ὅσας ὑποθέσεις θὰ δικάζωσι τὰ διοικητικὰ δικαστήρια, συνεπῶς δ' ἡ ἐνιαία νομολογία ἐπὶ τῶν διοικητικῶν διαφορῶν, ἧτις ἐπαζητήτο, δὲν θὰ ὑπάρξῃ καὶ ἡ ὑπάρχουσα ἀντίφασις ἐν τῇ διοικητικῇ νομολογίᾳ δὲν θὰ ἐπιλείφῃ.

ΠΡΩΤΗ Β' ΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΤΟΙΑΥΤΗΣ ΠΙΚΤΗΣ ΔΙΑΡΡΟΜΗΣΕΩΣ

Οἱ λόγοι, διὰ τοὺς ὁποίους ἡ Β'. Διπλὴ Βουλὴ τοῦ 1911 ἐδημι-

ύργησεν ἡμιτελὲς τὸ ἔργον τῆς ἐν τῷ θέματι, ὑπερ ἐξετάζομεν, ἦσαν οἱ ἐξῆς δύο: 1) Ἄφ' ἐνὸς μὲν, διότι ἐθεωρήθη «δοσκοπος καὶ ἐπικίνδυνος» ἢ εἰς τὸ Συμβούλιον τῆς Ἐπικρατείας ἀνάθεσις πασῶν τῶν ὑποθέσεων τοῦ ἀμφισβητουμένου διοικητικοῦ, ἐπὶ τῷ λόγῳ ὅτι «αἱ ὑποθέσεις αὗται, μὴ καθοριζόμεναι ἐν τῷ νόμῳ, θὰ χαρακτηρίζωνται ἐκ τῆς ἀσταθείας τῶν ἐπιστημονικῶν γνωμῶν». — 2) Ἄφ' ἑτέρου δὲ εἶοτι, λόγῳ τῆς δυσχερείας τῆς ἀμέσου ἰβρύσεως συστήματος ὀλοκλήρου διοικητικῶν δικαστηρίων, εἰς ἃ νὰ κατανεμηθῇ ἡ ἐκδίκασις τῶν ὑποθέσεων τοῦ ἀμφισβητουμένου διοικητικοῦ, δὲν ἐθεωρήθη ὀρθὸν νὰ ἐπαρυνθῇ τὸ Συμβούλιον τῆς Ἐπικρατείας μὲ τὴν λύσιν πασῶν τῶν διοικητικῶν διαφορῶν, διότι, ὅσο πολυμελὲς καὶ ἂν ᾖ τοῦτο, δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ ᾖ ἐνήμερον. Ἐκ τῶν δύο τούτων λόγων ὁ μὲν πρῶτος εἶναι μᾶλλον θεωρητικῆς φύσεως, ὁ δὲ δεύτερος μᾶλλον πρακτικῆς. Ὁ δεύτερος ὁμῶς τούτων δικαιολογεῖ τὴν κατ' ἀρχὴν ἀνάθεσιν τῆς λύσεως τῶν διοικητικῶν διαφορῶν εἰς τὰ κοινὰ δικαστήρια.

ΚΑΘΟΡΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΥΠΟΘΕΣΕΩΝ ΤΟΥ ΑΜΦΙΣΒΗΤΟΥΜΕΝΟΥ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟΥ
ΤΟΥ ΤΗΣ ΠΟΡΦΟΡΙΑΣ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΤΗΣ ΕΠΙΚΡΑΤΕΙΑΣ

Καὶ ὡς πρὸς μὲν τὸν πρῶτον λόγον παρατηροῦμεν τὰ ἐξῆς. Εἶναι ὄντως ἀληθές, ὅτι αἱ ὑποθέσεις τοῦ ἀμφισβητουμένου διοικητικοῦ δὲν δύνανται νὰ καθορισθῶσι νομοθετικῶς. Ἐν τούτοις ὁμῶς ἡ νομολογία τῶν διοικητικῶν δικαστηρίων ἐν Γαλλίᾳ ὑπὸ τὴν ἀνωτάτην ἐποπτείαν τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας, βοηθουμένη καὶ ὑπὸ τῆς θεωρίας τοῦ δημοσίου δικαίου, ἐμόρφωσε πάντοτε κατηγορίας ὑποθέσεων, ἃς ἐχαρακτήριζεν ὡς τὰς ἀποτελούσας τὰς ὑποθέσεις τοῦ ἀμφισβητουμένου διοικητικοῦ. Καὶ εἶναι μὲν ἀληθές, ὅτι ὁ ὅπως ὑπὸ τῆς διοικητικῆς νομολογίας καὶ τῆς θεωρίας μορφούμενος κύκλος τῶν ὑποθέσεων τοῦ ἀμφισβητουμένου διοικητικοῦ δὲν ὑπῆρξε σταθερός, καὶ ὅτι αὗτος μετεβάλλετο κατὰ περιόδους, ἀλλὰ τε εὐρυνόμενος καὶ ἄλλοτε στενούμενος. Ἡ νομολογία ὁμῶς τοῦ τε Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας καὶ τοῦ Δικαστηρίου τῶν Συγκρούσεων ὑπῆρξε πάντοτε σαφῆς καὶ συνεπῆς, εἰς τρόπον ὅστε δὲν ἐγεννᾶτο ἀμφιβολία περὶ τοῦ κύκλου τῆς ἀρμοδιότητος τῶν διοικητικῶν δικαστηρίων, ὁ δὲ κολίτης σαφῶς ἐγνώριζεν ἐν πάσῃ δεδομένῃ περιπτώσει, ἂν ἐπρεπε νὰ ἀπευθυνθῇ εἰς τὰ κοινὰ ἢ τὰ διοικητικὰ δικαστήρια. Ἐν Γαλλίᾳ ἡ τε νομολογία καὶ ἡ θεωρία παρεδέχθησαν πάντοτε, ἀπὸ τῆς Ἐπαναστάσεως καὶ ἐντεῦθεν, ὀριστικῶς τὴν ὑπαρξίν ὁ-

υποθέσεων, αλίτινες λόγω τῆς φύσεως αὐτῶν ἐξαρῶντο τῆς ἀρμοδιότητος τῶν κοινῶν δικαστηρίων, ὑπαγόμεναι εἰς τὴν ἀρμοδιότητα τῶν διοικητικῶν τοιούτων. Ὁ καθορισμὸς δὲ τῶν διακριτικῶν γνωρισμάτων τῶν υποθέσεων τούτων ἀπετέλεσε τὸ ἀντικείμενον τῆς ἐξελιξέως τῆς διοικητικῆς νομολογίας. Ἐξελλίσσεται ἡ νομολογία καὶ τὰ χαρακτηριστικὰ ταῦτα γνωρίσματα μετεβάλλοντο. Ἀλλὰ πάντοτε ὁ καθορισμὸς αὐτῶν, οἷοσδὲποτε καὶ ἂν ἦτο, ἦτο πάντοτε σαφῆς καὶ ἐτηρεῖτο κατὰ τρόπον συνεπῆ, ὑπὸ τῆς νομολογίας, οὕτως ὥστε ἡ ἀρμοδιότης τῶν διοικητικῶν δικαστηρίων διεγράφετο σαφῶς ὑπὸ τῆς νομολογίας τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας. Τὸ Conseil d'État μετέβαλλε κατὰ καιροὺς τὸν καθορισμὸν τῶν «διοικητικῶν πράξεων», τῶν «actes administratifs», αλίτινες ἠδύνατο νὰ γεννήσῃσι διαφορὰς μεταξὺ Διοικήσεως καὶ διοικουμένων, ἢ ἢ ἐκδίκασις, λόγω τῆς φύσεως αὐτῶν, θὰ ὑπῆρχετο εἰς τὴν ἀρμοδιότητα τῶν διοικητικῶν δικαστηρίων. Τοῦτο ὁμως, μακρὰν τοῦ νὰ ἦ ἐλάττωμα, προκαλοῦν τὸν φόβον καὶ τὴν φρίκην, ἀποτελεῖ μέγα πλεονέκτημα, διότι οὕτως ἡ διοικητικὴ νομολογία προστηρμύζετο πάντοτε πρὸς τὴν κοινωνικὴν ἀντίληψιν περὶ Διοικήσεως καθόλου καὶ πρὸς τὰς προόδους τοῦ κοινωνικοῦ βίου. Οἱ διοικητικοὶ νόμοι, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς ἀστικούς, ἐν ἐπιτρέπουσι, λόγω τῆς φύσεως αὐτῶν, ἀκριβῆ καὶ αὐστηρὸν καθορισμὸν τῶν ὑπ' αὐτῶν προβλεπομένων σχέσεων, οὐδὲ διαγράφουσιν ἐπακριδῶς τὰ ὅρια τῆς ἐφαρμογῆς αὐτῶν. Διὰ τοῦτο ὁ διοικητικὸς δικαστὴρ, ὁ καλούμενος νὰ κρίνῃ περὶ διαφορᾶς, γεννηθείσης ἐκ παρανόμου ἐνεργείας τῆς Διοικήσεως, δεῖν νὰ ἔχῃ μείζονα εὐρύτητα ἐφαρμογῆς τοῦ συνόλου τῶν νόμων, μὴ περιοριζόμενος ὑπ' αὐστηρῶν καὶ περιοριστικῶν εἰδικῶν νομικῶν διατάξεων. Ἡ Διοικητικὴ Δικαιοσύνη ἐν Γαλλίᾳ, ὡργανωμένη ὑπὸ τὰς ἀρχὰς αὐτάς, κατῶρθωσε, παρακολουθεῖσα πάντοτε τὴν πρόοδον τῶν κοινωνικῶν ἰδεῶν, νὰ ἀποτελέσῃ τὸν κυριώτερον παράγοντα τῆς μεγάλης ἐξελιξέως τοῦ διοικητικοῦ δικαίου, τὸ δ' ἀνώτερον αὐτῆς δικαστήριον, τὸ Συμβούλιον τῆς Ἐπικρατείας, ἀνεδείχθη τὸ δικαστήριον ἐκείνο, εἰς τὴν ἐργασίαν τοῦ ἔθνους καὶ πολλὰ: τρέφουσιν ἀμέριστον ἐμπιστοσύνην καὶ ἡ ἐπιστήμη ἀκρον σεβασμὸν.

Ἐὰν καὶ ἐν Ἑλλάδι ἀνετίθετο ἡ ἐκδίκασις τῶν υποθέσεων τοῦ ἀμφισθητουμένου διοικητικοῦ κατ' ἀρχὴν εἰς τὰ διοικητικὰ δικαστήρια. ἐνῶ τὰ κοινὰ δικαστήρια θὰ ἐδίκαζον μόνον τὰς δι' εἰδικοῦ νόμου ὑπαχθείσας εἰς τὴν ἀρμοδιότητα αὐτῶν τοιούτου εἶδους υποθέσεις· ἂν δηλαδὴ καθιεροῦτο ἐν Ἑλλάδι, ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν ἐκδίκασιν τῶν υποθέ-

σεων τοῦ ἀμφισβητουμένου διοικητικοῦ, ἀρχὴ ἐπιτελῶς ἀντίθετος τῆς ἤδη καθιερωθείσης, χωρὶς δὲ νὰ κατονομάζωνται αἱ ὑποθέσεις τοῦ ἀμφισβητουμένου διοικητικοῦ, ἀφίετι εἰς τὴν νομολογίαν ὁ καθορισμὸς αὐτῶν, θὰ συντελεῖται καὶ παρ' ἡμῖν ἐργασία ἀνάλογος τῆς ἐν Γαλλίᾳ συντελεσθείσης καὶ ἡ Ἑλληνικὴ νομολογία, ἔχουσα ὡς ὑπόδειγμα τὴν γαλλικὴν νομολογίαν, θὰ ἠδύνατο ἀκοπώτερον νὰ καθορίσῃ τίνας ἐννοεῖ ὑποθέσεις τοῦ ἀμφισβητουμένου διοικητικοῦ. Τότε δὲ μόνον, ὑπὸ τὴν ἐποπτεῖαν τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας θὰ ἐμορφοῦτε ἢ ἴσως ὑπὸ πάντων ποθηθεῖσα ἐνιαία διοικητικὴ νομολογία. ἤτις θὰ καθωδῆξει τὴν ἐνεργὸν διοίκησιν εἰς τὴν κατὰ νόμον ἐκτέλεσιν τῆς ἀποστολῆς αὐτῆς. Σκοπὸς τοῦ ἀκριβοῦς καθορισμοῦ τῆς ἀρμοδιότητος τῶν διαφόρων δικαστηρίων εἶναι ἡ ἀποφυγὴ συγχύσεων καὶ ἀμφιβολιῶν ἐκ μέρους τῶν πολιτῶν περὶ τοῦ δικαστηρίου, εἰς ὃ δεόν νὰ ἀποταναίωσι πρὸς ὑπεράσπισιν τῶν προσβληθέντων δικαίων αὐτῶν. Ἄλλ' ἂν ὁ τοιοῦτος καθορισμὸς γίνῃ διὰ ρητῆς διατάξεως τοῦ νόμου, ἢ διὰ σαφοῦς νομολογίας, κατ' εὐδὲν διαφέρει. Θὰ μεταβάλλετο κατὰ καιροῦς ἡ νομολογία τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας. Ἄλλὰ μὴ δὲν μεταβάλλεται ἡ νομολογία τῶν κοινῶν δικαστηρίων; Μήπως δὲν ἀλλάσσει ἡ νομολογία τῶν κοινῶν δικαστηρίων; Μήπως δὲν ἀλλάσσει ἡ νομολογία τοῦ Ἀρείου Πάγου; Μήπως δὲ πλῆθος ἢ μεταβολὴ τῆς νομολογίας τοῦ Ἀρείου Πάγου δὲν θίγει σχέσεις καὶ δὲν ἀφορᾷ εἰς περιπτώσεις, ἂν μὴ σπουδαιότερας, πάντως ὅμως οὐδὲν ἥττον σπουδαίας ἐκείνων, αἱτινες θὰ ἐρυθμίζοντο ὑπὸ τῆς νομολογίας τῶν διοικητικῶν δικαστηρίων: Ἐν τούτοις ὅμως οὐδαὶς ποτ' ἐφαντάσθη νὰ προτείνῃ τὴν ἀνάγκη τῆς διὰ τὸν λόγον τοῦτον ἀφαιρέσεως ἀπὸ τῶν κοινῶν δικαστηρίων τοῦ δικαιοῦτος τῆς ἐκδικήσεως τῶν ἀστικῶν διαφορῶν.

ΛΑΓΝΑΤΟΣ Ο ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΟΣ ΚΑΘΟΡΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΥΠΟΘΕΣΕΩΝ ΤΟΥ ΑΜΦΙΣΒΗΤΟΥΜΕΝΟΥ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟΥ

Ὡς πρὸς δὲ τὸν δεύτερον λόγον, ὅπως δὲν θὰ ἦτο πρακτικῶς σκόπιμος ἡ ἀνάθεσις εἰς ἓν καὶ μόνον δικαστήριον — τὸ Συμβούλιον τῆς Ἐπικρατείας — τῆς ἐκδικήσεως πασῶν τῶν διοικητικῶν διαφορῶν. εἶοτι τὸ δικαστήριον τοῦτο, ὅσο πολυμελές καὶ φιλεργον καὶ ἂν ἦτο, δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ ᾗ ἐνήμερον, ἢ δὲ διοικητικὴ δικαιοσύνη ἀπαιτεῖ μεγάλην ταχύτητα ἐν τῇ ἀπονομῇ αὐτῆς. Ἄλλὰ τοῦτο δὲν σημαίνει, ὅτι, ἐπειδὴ δὲν ὑπῆρχεν, ὡς δ' ἔλεγον, καὶ δὲν ἠδύνατο νὰ μορφωθῇ ταχέως πλήρης σύστημα διοικητικῶν δικαστηρίων, εἶαι νὰ ἀνταθῇ ἡ ἐκδίκασις τῶν ὑπε-

θέσεων του άμφισβητουμένου διοικητικού δια άσυμβατικής διατάξεως κατ' άρχήν εις τὰ κοινὰ δικαστήρια άπολύτως και άνευ ουδενός περιορισμού, χρονικού λ. χ., ή άλλου τινός, καθιστώντος δυνατήν τήν έν τῷ μέλλοντι άναγνώρισιν, ώς δικαστέον του κοινού δικαίου επί των διοικητικών διαφορών, των διοικητικών δικαστηρίων. Είναι άλγθές, ότι τό άρθρον 102 του Συτάγματος επιτρέπει τήν δι' ειδικού νόμου άνάθεσιν της λύσεως διοικητικών διαφορών εις διοικητικά δικαστήρια. Δέν επιτρέπει όμως, όπως έστω και μετά τόν σχηματισμόν πλήρους συστήματος διοικητικού δικαστηρίου άνατεθή εις αυτό δια νόμου κατ' άρχήν ή έκδίκασις των ύποθέσεων του άμφισβητουμένου διοικητικού, ούτως ώστε πάντοτε, εάν ειδικός νόμος δέν ύποβάλῃ διοικητικήν τινα διαφοράν εις διοικητικόν τι δικαστήριον, άρμόδια θά παραμένωσι τὰ κοινὰ δικαστήρια. Άλλ' ό νόμος είναι άδύνατον νά άπαριθμήσῃ πάσας τὰς ύποθέσεις του άμφισβητουμένου διοικητικού.

Είς των μάλλον άσχοληθέντων περι του ζητήματος τούτου, ό Vieille, εκφράζεται ώς έξης επί του ζητήματος τούτου εις τό έργον του: «Études administratives». Τόμ. 1, σελ. 123-128: «Πολλάκις έγινετο λόγος νά καθορισθῃ ή ενεματολογία των ύποθέσεων του άμφισβητουμένου διοικητικού, άλλ' ή έργασία αυτή θά ήτο άδύνατος. Θά έπρεπε νά λάβωμεν ένα πρός ένα πάντας τούς διοικητικούς νόμους, όπως άναζητήσωμεν έν εκάστη αυτών τὰς διατάξεις, αιτινες παραχωροῦσι δικαιώματα εις τούς πολίτας, και άναθέσωμεν τήν έκδίκασιν αυτών εις ταύτην ή εκείνην τήν διοικητικήν δικαστικήν δικαιοδοσίαν. Και επί τῇ ύποθέσει όμως, ότι ή άναζήτησις αυτή δέν θ' απέβαινε ματαιία, ό νόμος, οστις θά καθίρου τό άποτελέσματα ταύτης, θά καθίστατο σχεδόν άμέσως άτελής, καθ' έσον πὰς διοικητικός νόμος θά προσέθετε νέους λίθους εις τό οικοδόμημα του άμφισβητουμένου διοικητικού. Θά ήτο άρα άδύνατος ό καταρτισμός καταλόγου των ύποθέσεων, αιτινες άνήκουσιν εις αυτό. Αυτό είναι άναρίθμητοι, μεταβλητά, άτελείωτοι' δέν ύπάγονται δ' εις τό άμφισβητούμενον διοικητικόν δυνάμει νομικό τινος κειμένου, διότι, ούτως ειπεῖν, ούτως ήθέλησεν ό νομοθέτης νά διατάξῃ, άλλά δυνάμει της βίαιας αυτών φύσεως. Δέν άπαιτείται ειδικός νόμος, όπως τὰς κατατάξῃ εις τό άμφισβητούμενον διοικητικόν τούναντιον θά ήτο άνάγκη ταιούτου νόμου, όπως άφαιρεθώσιν από τούτου». «Ωσαύτως εἰ κατὰ τὰς έν έτει 1845 έν Γαλλίᾳ γενεμένας προεργασίας του οργανικού νόμου του Συμβουλίου της Επικρατείας είχε καταρτισθῃ σχέδιον εκ πλέον των διακοσίων άρθρων, έν οἷς άπριθμοῦντο αἱ ύποθέσεις, αιτινες θά ύπήγοντο εις τὰ διοικητικά

δικαστήρια. Παρ' ἄλλην ὁμως τὴν μικρὰν ταύτην ὀνοματολογίαν, ἀνεγνωρίσθη ἡ ἀδυναμία τοῦ πλήρους καθορισμοῦ αὐτῶν καὶ ἐγκατελείφθη τὸ σχέδιον.

ΑΝΑΘΕΩΡΗΣΗ ΤΟ ΑΡΘΡΟΝ 101 ΤΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ

Διὰ τοὺς λόγους τούτους, δὲν θὰ δυνηθῶμεν νὰ ἀποκτήσωμεν ἐν Ἑλλάδι ἐνιαίαν καὶ συνεπῆ διοικητικὴν νομολογίαν οὐδὲ πλήρες σύστημα ἰδίας ἀνεξαρτήτου Διοικητικῆς Δικαιοσύνης, ἐὰν δὲν ἀναθεωρηθῶσιν αἱ σχετικαὶ πρὸς τὴν ὀργάνωσιν τῆς Διοικητικῆς Δικαιοσύνης διατάξεις τοῦ ἤδη ἐν ἰσχύϊ Συντάγματος. Οὕτω, κατ' ἐμὴν κρίσιν, ἡ πρώτη παράγραφος τοῦ ἀρθροῦ 101 τοῦ Συντάγματος δεόν νὰ συμπληρωθῇ κατὰ τὸν ἑξῆς τρόπον :

Ἄρθρον 101, § 1.

« Αἱ τοῦ ἀμφισβητουμένου διοικητικοῦ ὑποθέσεις ἐξακολουθοῦσιν ἐπὶ τοῦ παρόντος ὑπαγόμεναι εἰς τὰ τακτικὰ δικαστήρια, ὑφ' ὧν δικάζονται ὡς κατελείγουσαι, πλὴν ἐκείνων, δι' ἃς εἰδικοὶ νόμοι συνιστῶσι διοικητικὰ δικαστήρια, κατ' οἷς τηροῦνται αἱ διατάξεις τῶν ἀρθρῶν 92 καὶ 93. Διὰ νόμου ὁμοῦ δύναται τὰ ὀρισθῆναι, ὅτι ὁ δικαστὴς τοῦ κοινοῦ δικαίου διὰ τὰς ὑποθέσεις τοῦ ἀμφισβητουμένου διοικητικοῦ θὰ εἶναι τὸ Συμβούλιον τῆς Ἐπικρατείας. Μέχρι τῆς ἐκδόσεως εἰδικῶν νόμων ἰσχύουσιν οἱ ὑφιστάμενοι περὶ διοικητικῆς δικαιοδοσίας. »

Διὰ τῆς τοιαύτης συμπληρώσεως τοῦ ἀρθροῦ 101, δὲν κηρύσσεται μὲν ἁμέσως τὸ Συμβούλιον τῆς Ἐπικρατείας, ὡς δικαστὴς τοῦ κοινοῦ δικαίου διὰ τὰς ὑποθέσεις τοῦ ἀμφισβητουμένου διοικητικοῦ, καὶ συνεπῶς δὲν ἐπιβαρύνεται μὲ ὄγκον ἐργασίας, ἀκατορθώτου ἐπὶ τοῦ παρόντος, δίδεται ὁμοῦ τὸ δικαίωμα εἰς τὴν νομοθετικὴν ἐξουσίαν, νὰ κηρύξῃ τὸ Συμβούλιον τῆς Ἐπικρατείας δικαστὴν τοῦ κοινοῦ δικαίου διὰ τὰς ὑποθέσεις τοῦ ἀμφισβητουμένου διοικητικοῦ βραδύτεραν, εἴταν ἡ ἀναμενόμενη νομοθετικὴ μέρμνα τοῦ Κράτους ὀργανώσῃ σύστημα κατωτέρας Διοικητικῆς Δικαιοσύνης, εἴτε κατὰ τὸ πρότυπον τοῦ Γαλλικοῦ συστήματος τῶν « νομαρχιακῶν συμβουλίων », εἴτε κατ' εἰσενδήκοντε τρόπον ἤθελε προκρίνει ὁ Ἑλλην νομοθέτης. Μόνον δὲ τότε θὰ δυνηθῶμεν νὰ ἀποκτήσωμεν, οὐχὶ βεβιαῶς ἁμέσως, ἀλλ' ἄσφαλῶς εἰς τὸ προσεχὲς μέλλον, τὴν ἐπὶ πάντων ποθουμένην ἀνεξάρτητον Διοικητικὴν Δικαιοσύνην, καὶ ἐνιαίαν καὶ συνεπῆ διοικητικὴν νομολογίαν.

ΙΣΟΒΙΟΤΗΣ ΤΩΝ ΤΑΚΤΙΚΩΝ ΣΥΜΒΟΥΛΩΝ ΤΗΣ ΕΠΙΚΡΑΤΕΙΑΣ

Κατά τὸ ἀρθρον 86 τοῦ Συντάγματος, ἡ διάρκεια τῆς ὑπηρεσίας ἐκάστου τῶν Τακτικῶν Συμβούλων τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας εἶναι δεκαετής. ἐκεῖνοι δὲ τῶν ὁποίων ἡ ὑπηρεσία ἔληξε, δύνανται νὰ ἀναδιορισθῶσιν. Διὰ τῶν διατάξεων τούτων οἱ δικασταὶ τοῦ ἀνωτάτου διοικητικοῦ δικαστηρίου καθίστανται ἀνακλητοί, παρὰ τὴν θεμελιώδη ἀρχὴν τῆς νεωτέρας ἐπιστήμης, τὴν ἀπαυτοῦσαν ἰσοβιότητα τῶν δικαστῶν. ὅπως οὗτοι, ὄντες ἀνεξάρτητοι ἴσως ἀπὸ τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας, ὅσον καὶ ἀπὸ τῆς νομοθετικῆς, ὡς ἐν ἀπηλλαγμένοι πάσης πίεσεως ἐκ τῶν ἐξωθεν προσερχομένης, πρὸς πλήρη ἐξασφάλισιν τῶν συμφερόντων τῶν δικαζομένων. Ἐθεωρήθη κατὰ τὸ 1911, ὅτι, ἂν οἱ Τακτικοὶ Σύμβουλοι ἦσαν ἰσόβιοι, ὑπῆρχεν ὁ κίνδυνος νὰ κατανητήσῃ τὸ Συμβούλιον νὰ μὴ ἀνταποκρίνηται πρὸς τὴν κίνησιν τὴν πραγματικὴν, καὶ νὰ ἔχῃσι τὰ μέλη τοῦ Συμβουλίου ἀπηρχαιωμένας ἰδέας, καὶ ὅτι εἶναι προτιμώτερον τὴν θέσιν τοῦ Συμβούλου τῆς Ἐπικρατείας νὰ ἔχη τις μάλλον ὡς ἐκ τῆς ἐπιβολῆς του παρὰ ἐκ τῆς ἰσοβιότητος.

Νομίζομεν, ὅτι οἱ οὕτως ἐκφρασθέντες φόβοι δὲν εἶναι βάσιμοι, καὶ ὅτι διαλύονται διὰ τῶν ἐξῆς λόγων γάλλου συγγραφέως, εἰδικοῦ ἐπὶ τοῦ θέματος: Ἐν τῷ τακτικῷ προσωπικῷ τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας εἶναι ὀργανωμένον κατὰ τρόπον λίαν ἰδιόρυθμον, ἐν τῇ ἐνοίᾳ ὅτι τρεῖς κατηγορίαι μελῶν, οἱ Σύμβουλοι, οἱ *maitres de requêtes* (πάρεδροι, καθ' ἡμᾶς), οἱ *auditeurs* (εἰσηγηταί), συνεταιρίζονται ἐν τῇ αὐτῇ ἐργασίᾳ, παρ' ὅλην τὴν τριπλὴν διακρίσιν λόγῳ διαφορᾶς τῆς ἡλικίας, τοῦ μισθοῦ καὶ τῆς ἀρμοδιότητος. Ἐκ τῶν διαφορῶν τούτων ἡ σπουδαιότερα εἶναι ἡ τῆς ἡλικίας. Οἱ Σύμβουλοι εἰσὶν ἡλικίας μάλλον ὠρίμου ἢ οἱ παράεδροι, καὶ οἱ εἰσηγηταὶ εἰσὶ νεανία. Τὸ Συμβούλιον τῆς Ἐπικρατείας ἀπολαύει οὕτω τοῦ εὐεργετήματος τῆς συνεργασίας ἀνδρῶν, εὐρισκομένων εἰς διαφόρους ἡλικίας τοῦ βίου, τῆς πείρας τῶν μὲν, τῆς πρὸς ἐργασίαν ζήσεως τῶν ἄλλων, τῆς ἀμίλλης, ἣν προκαλεῖ παρὰ πᾶσιν ἡ προσέγγισις γενεῶν κλιμακῶδῶν τεταγμένων. Εἶναι εἰς μικρόκοσμος, ὑπενθυμίζων ἐν μικρῷ τοὺς συνήθεις ὅρους τῆς κοινωνικῆς συνεργασίας» (Hauriou, *droit administratif*, 1914, σελ. 233).

Ὁ ὀργανισμὸς τοῦ ἡμετέρου Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας ἐλήφθη ἐκ τοῦ ὀργανισμοῦ τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας ἐν Γαλλίᾳ. Πάντες δ' οἱ ἐσχληθέντες περὶ τῶν τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας ἐν

Γαλλία ὡς διοικητικοῦ δικαστηρίου μὲ φωνῆ ὁμολογοῦσι τὸ ἐσφαλμένον τῆς νομοθετικῆς καθιερώσεως τῆς ἀρχῆς τῆς μὴ ἰσοβιότητος ἐν Γαλλίᾳ τῶν μελῶν τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας. Ἡμεῖς, θανεισθέντες τὰς γαλλικὰς διαβρύθμισεις, διατι νὰ μὴ διορθώσωμεν μίαν ὑπὸ πάντα ὁμολογουμένην οὐσιώδη ἑλλειψιν τούτων; Καὶ ἐν Γαλλίᾳ μὲν ἡ ἀτέλεια τῶν νόμων ἐξουσιερώθη ὑπὸ τῆς πράξεως, μὴ ὑπάρχοντος παραδείγματος πάσης μέλους τινὸς τοῦ Συμβουλίου ἀπὸ τοῦ ἔτους 1872 καὶ ἐντεῦθεν, καίτοι ἐξεδόθησαν ὑπ' αὐτοῦ πλείοται ἀποφάσεις ἐπὶ ὑποθέσεων σπουδαιοτάτων, ἀντίθετο: πρὸς τὴν θέλησιν καὶ τὸ συμφέρον τῆς Κυβερνήσεως. Παρ' ἡμῖν, ἐφ' ὅσον τὸ Σύνταγμα ἐπιτρέπει τὸν ἐκ νέου διορισμὸν τῶν Συμβούλων ἐκείνων, ὧν ἡ ὑπηρεσία ἔληξε, καθίσταται δυνατὸν διὰ τοῦ ἐπαναδιορισμοῦ τῶν Συμβούλων νὰ καθιερωθῇ ἐν τῇ πράξει ἡ ἰσοβιότης τῶν Συμβούλων τῆς Ἐπικρατείας καὶ νὰ καταστῇ οὕτω τὸ ἀνώτατον διοικητικὸν δικαστήριον ἀνεξάρτητον ἐντελῶς ἀπὸ τῆς ἐνεργοῦ Διοικήσεως. Ὅντως δ' ὁ ἐπαναδιορισμὸς ἢ μὴ τῶν Συμβούλων γενήσεται πάντοτε ὑπὸ τὴν πολιτικὴν εὐθύνην τῆς Κυβερνήσεως. Ἄλλ' ἡ συνειδησις τῆς τριαύτης εὐθύνης θὰ εἶναι ἄρα γε ἀρκούντως ζῶηρά, ὥστε νὰ ἀσφαλίσῃ ἐν τῇ δοθησομένῃ περιπτώσει τὸ συμφέρον τῆς δικαιοσύνης;

ΚΑΙ ΑΛΛΟΙ ΛΟΓΟΙ ΥΠΕΡ ΤΗΣ ΙΣΟΒΙΟΤΗΤΟΣ

Εἰς τὸ Συμβούλιον τῆς Ἐπικρατείας ἀνατίθενται καὶ νομοπαρασκευαστικὰ καθήκοντα. Ὁ λόγος δὲ τῆς ἀναθέσεως εἰς αὐτὸ τοιούτων καθηκόντων εἶναι, ὅτι ἐπιζητεῖται διὰ τοῦ μέτρου τούτου νὰ ὑπάρχῃ ἐν διαρκῆς Σώμῃ ἐπιστημόνων, ὅπως νὰ ἐπεξεργάζηται τὴν νομοθετικὴν πρᾶξιν ἐν πνεύματι συνέπειας καὶ ὁμοιοτικῆς ἐξελίξεως τῆς ὅλης νομοθεσίας, τοῦθ' ὅπερ δὲν ὑπάρχει σήμερον μὲ τὰς συχνὰς ἀλλαγὰς τῶν Κυβερνήσεων καὶ ἐπομένως τῶν εἰσηγουμένων ἐν νομοθετικῶν μέτρων. Ὅπως ὅμως ἐπιτευχθῆ τὸ ἐπιδιωκόμενον τοῦτο ἀκτέλεσμα, δεόν εἰ Σύμβουλοι τῆς Ἐπικρατείας νὰ εἶναι μόνιμοι, διὰ νὰ καταστῇ δυνατὴ ἡ ἐντὸς τῶν κόλπων τοῦ Σώματος ἀνάπτυξις διαφόρων εἰδικοτήτων πρὸς παρακολούθησιν τῆς ἐξελίξεως τῆς νομοθεσίας κατὰ τοὺς διαφόρους κλάδους μὲ ἐνιαῖον πνεύμα καταυθύνσεως καὶ ὠρισμένον ἀντικειμενικὸν σκοπὸν.

Μόνον δὲ διὰ τὴν πρώτην ἐγκατάστασιν τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας νομίζω, ὅτι θὰ ἦτο σκόπιμος ἢ παραδοχῆ τῆς ἀρχῆς τῆς ἀνακείσεως τῶν Συμβούλων μετὰ ἐν ὠρισμένον χρονικὸν διάστημα. Τοῦτο

δὲ διὰ νὰ καταστήθῃ δυνατὴ ἢ ἀντικατάστασις μελῶν τινῶν, τὰ ὅποια πιθανόν νὰ μὴ ἴστανται εἰς τὸ ὕψος τῆς ἀπεστολῆς των καὶ νὰ κατέλαβον τὴν θέσιν τοῦ Συμβούλου, εἴτε διότι ἢ Κυβέρνησις, ἥτις θὰ ἐφαρμόσῃ τὸ πρῶτον τὸν θεσμόν τούτον, δὲν θὰ εὔρη τὰ κατάλληλα πρόσωπα, εἴτε διότι θὰ προτιμήσῃ τοὺς ἥττον ἱκανοὺς, ὑπέικουσα εἰς κομματικὰς πίσεις καὶ εἰς τὸ πολιτικὸν πάθος, τὸ ὅποσον δυστυχῶς εἰς τὴν ἐποχὴν μας εἶναι δξύτατον ἐν Ἑλλάδι.

ΑΝΑΘΕΩΡΗΤΕΟΝ ΤΟ ΑΡΘΡΟΝ 86 ΤΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ

Διὰ τοῦτο φρονῶ, ὅτι ἡ πρώτη παράγραφος τοῦ ἀρθροῦ 86 τοῦ Συντάγματος δεόν νὰ μεταρρυθμισθῇ ὡς ἑξῆς :

Ἄρθρον 86 § 1.

Ἐὰν τακτικὰ μέλη τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας διορίζονται διὰ Βασιλικῆς Διατάγματος προτάσει τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου. Κατὰ τὴν πρώτην ἐγκατάστασιν τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας ἡ διάρκειά τῆς ὑπηρεσίας τῶν διορισθησομένων Τακτικῶν Συμβούλων ἔσται: δεκαετής, μετὰ τὴν πάροδον τῆς ὁποίας οὗτοι δύνανται νὰ ἐπαναδιορισθῶσι. Μετὰ τὴν πάροδον δεκαετίας ἀπὸ τῆς πρώτης ἐγκαταστάσεως τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας, οἱ Τακτικοὶ Σύμβουλοι καθίστανται ἰσοβίοι, προστατευομένης τῆς ἰσοβιότητός των κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ ἀρθροῦ 88 § 1 τοῦ παρόντος Συντάγματος.

ΑΝΑΘΕΩΡΗΤΕΟΝ ΚΑΙ ΤΟ ΑΡΘΡΟΝ 85 ΤΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ

Ἐπίσης δὲ καὶ τὸ ἀρθρον 85 πρέπει νὰ ἀναθεωρηθῇ, αὐξανομένου τοῦ ἀριθμοῦ τῶν τε Τακτικῶν καὶ τῶν Ἐκτάκτων Συμβούλων. Ὁ Νομοθέτης τοῦ 1911 εἶχεν ὑπ' ὄψιν του τὴν μικρὰν Ἑλλάδα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης καὶ εὔρεν, ὅτι ὁ ἀριθμὸς 7—10 Τακτικῶν Συμβούλων θὰ ἤρκει νὰ ἀνταποκριθῇ εἰς τὰς ὑποχρεώσεις τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας. Εἶναι ὀφθαλμοφανές, ὅτι ἡ μεγέθυνσις τῆς Ἑλλάδος ἐπιβάλλει καὶ τὴν αὐξήσιν τοῦ ἀριθμοῦ τούτου. Ἐπειδὴ δὲ δὲν εἶναι δυνατόν νὰ καθορισθῇ ἐκ τῶν προτέρων τίς ἔσται ὁ ἀναγκαῖος ἀριθμὸς τῶν Συμβούλων, καλὸν εἶναι νὰ ὀρισθῇ ἐν τῇ Συντάγματι τὸ κατώτατον μόνον ὄριον τοῦ ἀριθμοῦ τῶν Τακτικῶν Συμβούλων, ἀρισμένου τοῦ δικαιώματος τῆς αὐξήσεως τοῦ ἀριθμοῦ τούτου εἰς τὴν νομοθετικὴν ἐξουσίαν, ἀναλόγως τοῦ ὅτι γίνεται καὶ διὰ τὸν Ἄρειον Πάγον. Νομίζω δ' ὅτι τὸ

κατώτερον ἔριον, ἔπερ δέον νά τεθῆ, εἶναι ὁ ἀριθμὸς 15 Συμβούλων διὰ τὴν μεγεθυνθεῖσαν Ἑλλάδα.

Ἄλλὰ καὶ ὁ περιορισμὸς τοῦ ἀριθμοῦ 10 τῶν Ἐκτάκτων Συμβούλων δέον νά ἐξαλειφθῆ ἐκ τοῦ Συντάγματος, ἀφιμένον καὶ τούτου τοῦ καθορισμοῦ εἰς τὴν νομοθετικὴν ἐξουσίαν. Ἡ ἀποστολὴ τῶν Ἐκτάκτων Συμβούλων εἶναι νά χρησιμεύωσιν ὡς ἀντιπρόσωποι τῆς ἐνεργοῦ Διοικήσεως παρὰ τῇ Συμβουλίᾳ τῆς Ἐπικρατείας διὰ νά ἐκθέτωσιν εἰς αὐτὴ τὰς ἀντιλήψεις τῆς ἐνεργοῦ Διοικήσεως. Διὰ τοῦτο ὀρθὸν εἶναι νά ἀρεθῆ τὸ δικαίωμα εἰς τὴν νομοθετικὴν ἐξουσίαν, νά ἐρίζῃ ἐκάστου διὰ νόμου τὸν ἀριθμὸν τῶν προσώπων, ἅτινα θὰ ἀπαιτοῦνται διὰ νά ἀντιπροσωπεύωσιν εἰς τὸ Συμβούλιον τῆς Ἐπικρατείας, ἂν ἔχι πάντας, τοῦλάχιστον ἕως τοὺς σπουδαιότερους κλάδους τῆς Διοικήσεως, ἀναλόγως τῆς κατὰ καιροῦς προόδου καὶ ἐξελίξεως τῶν περὶ Διοικήσεως καθόλου ἀντιλήψεων.

Διὰ τοὺς λόγους τούτους, κατ' ἐμὴν κρίσιν, τὸ ἄρθρον 85 τοῦ Συντάγματος δέον νά τροποποιηθῆ ὡς ἑξῆς :

Ἄρθρον 85. «Οἱ Σύμβουλοι τῆς Ἐπικρατείας εἶναι Τακτικοὶ καὶ Ἐκτακτοί. Ὁ ἀριθμὸς τῶν Τακτικῶν Συμβούλων ὀρίζεται διὰ νόμου, δὲν δύναται δὲ νά ᾖ κατώτερος τῶν 15. Οἱ Ἐκτακτοὶ Σύμβουλοι λαμβάνονται ἐκ τῶν ἐν τῇ κεντρικῇ ὑπηρεσίᾳ ὑπηρετούντων ἀνωτέρων δημοσίων ὑπαλλήλων τοῦ Κράτους, πλὴν τῶν δικαστικῶν, ἐπὶ ἐπιμοσθίῳ ἐριζομένῳ ὑπὸ τοῦ νόμου. Ὁ ἀριθμὸς τῶν Ἐκτάκτων Συμβούλων ὀρίζεται διὰ νόμου».

ΑΝΑΓΚΗ ΤΑΧΕΙΑΣ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΤΟΥ ΘΕΣΜΟΥ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΤΗΣ ΕΠΙΚΡΑΤΕΙΑΣ

Νομίζομεν ὅ' ἐν τέλει, ὅτι ἡ ἐφαρμογὴ τοῦ θεσμοῦ τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας δέον νά ἐπισπευσθῆ, διὰ νά ὑπάρχῃ τὸ ἀνώτατον δικαιοκρατικὸν δικαστήριον, ἔπερ, χρησιμοποιοῦν καταλλήλως καὶ εὐσυνειδήτως τὸ μέγα ὄπλον τῆς ἀκυρώσεως τῶν δικαιοκρατικῶν πράξεων δι' ὑπερβάσιν ἐξουσίας, θὰ δυνήθῃ νά παγιώσῃ τὴν ἐν τῇ Κράτει ὀρθὴν ἀνομίαν τοῦ δικαίου εἰς πάντα πολίτην ἀνεξαρτήτως τῆς πολιτικῆς του ὑποστάσεως καὶ κομματικῶν συμπαιθεῶν. Αὐτὴ καὶ μόνη ἡ τοιαύτη ὑψίστη ἀποστολὴ τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας ἀρκεῖ νά κτιστήσῃ ἐπιτακτικῆς τὴν ἀνάγκην τῆς ταχυτάτης ἐφαρμογῆς τοῦ θεσμοῦ τούτου παρ' ἡμῖν. Ἐπειὸν δ' αἱ εὐρεταὶ διατάξεις τοῦ ἄρθρου 85 τοῦ Συντάγματος

δὲν ἴσχυσαν νὰ θέσωσιν εἰς ἐφαρμογὴν τὸν πολύτιμον τοῦτον θεσμὸν, καίτοι δεκαετία ὅλη κερήλθεν ἀπὸ τοῦ 1911, νομίζω, ὅτι δεόν νὰ προσταθῶσιν εἰς τὸ τέλος τοῦ ἀρθροῦ 86 τοῦ Συντάγματος καὶ αἱ ἑξῆς λέξεις :

« Ἡ λειτουργία τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας δεόν ἀπαραίτητως νὰ ἀρχίσῃ ἐντὸς ἐνὸς ἔτους ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τοῦ Συντάγματος .